

K problému nepředmětných intencí¹ [1992]

- 1 myšlení předpojmové a vynález pojmů
- 2 upevnění distance mezi mínícím a míněným
- 3 problém reprezentace a tzv. adekvace
- 4 představa jako představující (něco)
- 5 představa jako představované
- 6 rozdvojení představující intence (bifurkace)
- 7 nutnost zavedení „intencionálního předmětu“
- 8 povaha intencionálního předmětu a důležitost geometrie
- 9 nemožnost zahlédnout skutečnost, „jak jest“ (nesubjektivně)
- 10 požadavek objektivitu: vidět skutečnost prizmatem intencionálního předmětu, tj. vtisknout jí jeho charakter: zpředmětnit ji
- 11 je skutečnost sama o sobě předmětná? nutnost rozlišování dvou stránek každé skutečnosti (předmětné a nepředmětné)
- 12 jak se setkáváme se skutečnostmi? obvykle je taková skutečnost „před námi“, tj. ukazuje nám svůj vnějšek (vnější stránku)
- 13 nutnost upřesnění slova „vnější“ a „vnějšek“ pomocí analýzy ukazování
- 14 rozdíl mezi tím, jak se nějaká skutečnost „ukazuje“ a jak se „jeví“: ukazovat se může pouze vnějšek
- 15 důsledky pro časový charakter skutečnosti; vyvstává problém, co to je skutečnost (= skutečná skutečnost)
- 16 nutnost rozlišení mezi „pravými“ a „nepravými“ jsoucnými

00.1

Problém předmětných a nepředmětných intencí představuje téma velmi rozlehlé, které nelze uspokojivě zařadit do jediné filosofické disciplíny. Není to jen proto, že obecně filosofické disciplíny mají zásadně jiný vztah k celku filosofie než vědecké subdisciplíny k určité odborné vědě, totiž že každá filosofická disciplína musí být v jistém základním smyslu filosofii celou a že její odlišnost spočívá jen v metodickém soustředění na určitý okruh problematiky. Jak problém intencionality, tak problém předmětnosti má více ohnisek či jakýchsi gravitačních center, takže je možno k našemu tématu přistupovat z různých východisek, a tedy i za pomoci rozmanitých metod. Motivy rozhodnutí pro to či ono východisko mohou být výzkumné, strategické, systematické, pedagogické nebo jiné.

00.2

V následujícím výkladu se zprvu přidržím toho ohniska, které beze sporu náleží do kompetence filosofické logiky. Obhájit filosofickologické hledisko znamená především vyjasnit vztah, resp. distanci neboli „nevztah“ filosofické logiky na jedné straně vůči

---

¹ Jedná se o nedokončený text pocházející patrně především z února 1992 (osnova textu je datována 8. 2. 1992, poslední úprava textu – zřejmě jen připojení závěrečných poznámek – proběhla 25. 1. 1994). – Pozn. red.

psychologii, na druhé straně pak vůči tradiční formální logice, jakož i vůči tzv. moderní logice. Vymezením tohoto druhu se tu pochopitelně nebudu zabývat, protože by nás to odvedlo k jinému, snad ještě rozsáhlejšímu tématu, jemuž je naše téma v jistém smyslu podřazeno a podřízeno (s tou výhradou, kterou jsme před chvílí uvedli).

00.3

S upozorněním, že existují možné přístupy jiné, se na začátku soustředíme na otázku pojmů a pojmovosti, a to v takovém chápání obojího, aby se z toho stalo bez dalšího podrobného vysvětlování zřejmým, že ani psychologie, ani moderní logika nedisponují myšlenkovými prostředky, jimiž by se o řešení celkového problému mohly legitimně být jen pokusit. Řešení problému pojmového myšlení bude jistě s výhodou opírat některé své částečné úsudky o některá zjištění psychologická nebo zase formálně logická či moderně logická, ale bude je muset nutně překračovat (a to způsobem, v němž filosofova ani psycholog, ani logik nebudou moci dost dobře doprovázet).

00.4

Hned prvním krokem se dostáváme na půdu historickou, totiž k otázce geneze pojmového myšlení. Ne každé myšlení je totiž *eo ipso* myšlením, které pracuje s pojmy a je pojmově organizováno, resp. strukturováno. A právě to je třeba co nejpřesněji rozlišit. To také nemůže být provedeno důsledně a do detailu, nýbrž pouze naznačeno. Nejsme však odkázáni pouze na nějaké konstrukce, ale máme jednak stále ještě k dispozici sice již mizící, ale přece jen ještě přetrvávající zbytky předpojmového myšlení „přírodních národů“, zejména však můžeme doklady nepojmového myšlení spolehlivě najít u básníků a v umění vůbec.

[01 myšlení předpojmové a vynález pojmů]²

01.1

Aniž bychom se směli domnívat, že je tím vyčerpáno vše, můžeme jeden z hlavních rozdílů mezi myšlením předpojmovým (nebo prostě nepojmovým) a myšlením pojmovým vidět v odlišné funkci slova. Pro archaického člověka ale s jistým omezením i pro dnešního čtenáře poezie přivolává slovo do přítomnosti nějakou skutečnost, obvykle pak situaci a děj. Původně nejde nikdy o jediné, izolované slovo, což souvisí nejen s narativní povahou mýtu, ale také s vazbou mezi slovem a mimikou, celkovým výrazem, gesty a také předběžnou povědomostí, oč „vcelku“ jde či má jít. Zpřítomňovalo se to, co tu už nějak bylo, co se stalo, k čemu se lidé mohli vracet jako ke známému, a tedy již nějak zažitému a tím upevněnému. Pokud šlo o něco vskutku nového, mohlo nastat dvojí: buď bylo zapotřebí opakovaných vyprávění, jichž se nováčci (zejména děti) směli a mohli zúčastňovat, anebo šlo o zvláště významné, resp. z nějakých „důvodů“ zvýznamněné skutečnosti, a pak jedinou cestou bylo zasvěcení (iniciace).

[zřejmě původní varianta téhož bodu:]

---

² Nadpis v hranatých závorkách zde pochází od autora. – Pozn. red.

slovo přivolává do přítomnosti (magický účín); pro zvíře přivolává do přítomnosti např. pach; jaký tu je rozdíl?

01.2

Člověk takto oslovený byl tedy vytrhován ze své přítomnosti do přítomnosti „vlastní“, „pravé“, která nebyla závislá na okolnostech, a tedy ani ohrožována okolnostmi, bylo možno se do ní utéci a najít v ní svůj domov. Tato přítomnost byla jednak přítomností všeho, co se už událo a co bylo možno jako minulé vyvolat do přítomnosti, a jednak přítomností osobní, vlastní při všem tom, co takto bylo přivoláno. Slovo, resp. svět slova se tak stal zvláštním světem, přesněji řečeno prvním skutečným světem člověka, jeho skutečným domovem. Toto slovo, které se stalo světem a v kterém člověk mohl žít a v kterém se dokonce cítil být doma, bylo slovo mytické, slovo narativní, postupně přerůstající ve slovo epické, v epos. Vypravování vytrhovalo člověka z nahodilých okolností a přesazovalo ho doprostřed významného dějství nadčasového, dnes můžeme říkat praminulého.

16.1

Předpokládejme, že máme nějaká pravá jsoucna (resp. jejichž pravou jsoucnost nebudeme přezkoumávat), tj. že jich máme několik, např. tři. Vzniká otázka, zda tato trojice jsoucen je také jsoucno, anebo zda trojice znamená jen to, že tři různá jsoucna byla z naší strany pojata jako „jedna“ trojice. Jde o to, že množinu ustanovujeme my, ale nejenom o to. Hromada může vzniknout i bez našeho přičinění, a přesto jde o pouhou hromadu, kterou musíme odlišit od jsoucen, která jsou skutečně „jedním“, tedy jednotou, která je integrována v jeden celek, tj. integrována nikoliv zvenčí, nýbrž vnitřně.

Sofoklés – čas rodí skryté a to, co se ukázalo, zase skrývá

Parmenidés – jsoucí nikdy nebylo a nikdy nebude, ale vždy jest

Aristotelés – o tom, co se mění, není žádná věda možná

mýtus – slovo přivolává do přítomnosti, má magickou moc

pojem – rovněž přivolává do přítomnosti, ne však skutečnost